

ทำสังฆทานอย่างไรให้ได้บุญ ?

How to make offerings to monks to gain merit

พระครูสุตเจติยาภิบาล

Phrakhru Suttachetiyapiban

ไพฑูรย์ สวนมะไฟ

Phaitoon Suanmafai

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi Et Buddhist College

E-mail prakusuta2555@yahoo.com



Received: 27 February 2024; Revised: 2 April 2024; Accepted: 23 April 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ การทำสังฆทานอย่างไรให้ได้บุญ การให้ทานถือว่าเป็นหน้าที่ของอุบาสกและอุบาสิกาโดยตรงที่จะต้องให้การอุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสงฆ์ด้วยปัจจัยสี่ การให้ทานได้แก่ การเสียสละแบ่งปันสิ่งของต่างๆ ของตน การบริจาคโดยไม่คิดเอากลับคืนมา การให้ทานที่จะได้บุญมากนั้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า การให้ทานของสัตบุรุษมี 5 ประการ คือ ให้ทานด้วยศรัทธา ให้ทานโดยเคารพ ให้ทานตามกาลอันควร ให้ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ และให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น การถวายสังฆทานถือว่าเป็นการทำบุญในพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง การทำสังฆทานที่ถูกต้อง ผู้ถวายจะต้องจัดเตรียมของถวายสังฆทาน โดยเป็นของสะอาด ประณีต สามารถนำไปใช้ได้จริง ส่วนใหญ่สิ่งของที่เตรียมมาถวายสังฆทานมักจะเป็นของที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ การถวายสังฆทานแต่ละครั้งจะต้องถวายด้วยใจที่บริสุทธิ์และด้วยศรัทธา วิธีถวายสังฆทานเริ่มต้นจากการบูชาพระรัตนตรัย กล่าวบทสวดถวายสังฆทานในรูปแบบต่างๆ ก่อนจะประเคนถวายแด่พระสงฆ์

คำสำคัญ: ทาน, สังฆทาน, บุญ

Abstract

This article aims to present how to make offerings to monks to gain merit? Giving alms is considered as the direct duty of upasaka (a lay devotee) and upasikasika (a female) to provide support and nourishment to monks with four factors. Giving alms includes sacrifice, sharing of one's things, donating without thinking of taking it back. Giving alms will bring a lot of merit. The Lord Buddha said: There are five factors in giving alms to the faithful: giving alms with faith; giving alms with respect, giving alms at the appropriate time, giving alms with kindness and give alms without affecting yourself or others. Giving alms to monks is considered a form of merit-making in Buddhism. Providing correct offerings the donor must prepare offerings for the Sangha. It is clean, neat and can be used for real. Most of the items prepared for offering to monks are usually items that are necessary for the

monks' livelihood. Each offering to the Sangha must be offered with a pure heart and with faith. The method of offering alms to monks begins with worshiping the Triple Gem. Say prayers and offer offerings to monks in various forms. before offering it to the monks.

Keywords: Giving, make offerings, merit

บทนำ

สังคมมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยล้วนอาศัยการให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนในสังคมเอาไว้ด้วยกัน เพราะการให้ทำให้เกิดการแบ่งปัน ผู้คนจึงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขไม่ต้องเบียดเบียนเช่นฆ่าทำร้ายหรือจ้องทำลายซึ่งกันและกัน การให้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทุกชีวิตจำเป็นต้องมีการให้ถือเป็นเรื่องจำเป็นของคนที่อยู่รวมกัน ต้องมีการช่วยเหลือกันด้วยการแบ่งทรัพย์สินสิ่งของที่มีอยู่ให้แก่คนอื่นบ้าง ตามความจำเป็น เช่น ให้อาหารในเวลาเพื่อนมนุษย์มีความอดอยากหิวโหย ให้เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มในเวลาเพื่อนมนุษย์มีความขาดแคลน เช่น ในฤดูหนาวให้ที่พกอาศัยเป็นครั้งคราวให้ยารักษาโรค หรือให้การช่วยเหลือพยาบาลในเวลาเพื่อนมนุษย์เจ็บไข้ไม่สบายการให้สิ่งของที่ไม่มิมีโทษใน เรื่องที่เป็นประโยชน์เช่นนี้เรียกว่าเป็นความถูกต้องของการให้เพราะในเวลาก่อนจะให้ก็มีจิตใจดีในขณะ กำลังให้ก็มีใจเลื่อมใส ครั้นให้แล้วก็มีใจแช่มชื่นเบิกบานเป็นความบริบูรณ์แห่งเจตนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสุดท้าย ผู้ใดแม้มิได้มีทรัพย์สินสิ่งของจะแบ่งให้แต่ก็สามารถจะใช้เวลาและกำลังกายกำลังใจ ในการช่วยเหลือคนอื่นได้และสุดท้ายที่สำคัญการบอกการแนะนำชี้แจงให้มีปัญญาเครื่องรู้ธรรม การประพฤติปฏิบัติอย่างนี้เป็นความดีมีคุณสรรเสริญอย่างนี้ไม่มีผิดคิดเสียสิ่งนี้มีโทษไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สิ่ง นี้ไม่มีโทษเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแนะนำให้เพื่อนมนุษย์ตั้งอยู่ในการประพฤติความดีอย่างนี้ก็จัดเป็น การให้ทานที่ประเสริฐการให้ทาน (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การให้ทานในพุทธศาสนา ถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่ง ครั้นบรรพกาล การให้ทานทำบุญ ก่อนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้น คนอินเดียโบราณมีความเชื่อว่า การให้ทานทำบุญที่ได้านิสงส์มากคือ การฆ่าคนและสัตว์คราวละมากๆ เพื่อบูชาเทพเจ้าที่เขานับถือ มีความเชื่อและปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างนั้น จนกระทั่งพระพุทธรูปอุบัติขึ้นในโลก พระองค์จึงตรัสและสอนแบบใหม่ว่า คนและสัตว์ทั้งหลายต่างรักตัวกลัวตาย รักสุขเกลียดทุกข์เหมือนกัน การทำทานที่ได้บุญมากต้องไม่ใช่ด้วยการเบียดเบียน หากแต่ต้องการฆ่าต้องฆ่า กิเลสตัณหาของตนเอง จึงจะเป็นบุญหรือเป็นทานที่มีแต่ความสุข โดยการให้เพื่อตนเองและผู้อื่นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การให้ทานในทางพุทธศาสนานั้น แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ระดับสามัญจัดเป็นทานบารมี ระดับสูงขึ้นไปจัดเป็นทานอุปบารมี และระดับสูงสุดจัดเป็นทานปรมาตมบารมี (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การให้ทาน คือ การเสียสละสิ่งของต่างๆ ของตน หรือให้ความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็จะสามารถนำมาเป็นอุบายบรรเทาทุกข์ ความตระหนี่ ดังมีดังปรากฏในทานสูตร ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่าถ้าสัตว์ทั้งหลายรู้ผลของการจำนงทาน (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และที่ปรากฏใน ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ ที่พระพุทธรูปเจ้าตรัสว่าผู้หวังประโยชน์สุข ควรฝึกฝนบำเพ็ญบุญนี้เท่านั้นที่ ให้ผลเลิศติดต่อกันไป มีสุขเป็นกำไรคือควรบำเพ็ญทาน ควรประพฤติธรรมสม่ำเสมอ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในพระอภิธรรมปิฎกกล่าวถึงว่า การให้วัตถุสิ่งของที่ควรให้การให้ความรู้ และการให้ อกุศลแก่คนหรือสัตว์อื่น ถือเป็นทานที่ยิ่งใหญ เพราะเป็นการให้ความปลอดภัยในชีวิตแก่สัตว์ทั้งหลาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การให้ทานนั้น จัดว่าเป็นบุญและเป็นการพัฒนาจิต ก็เพราะเป็นการขจัดความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว เป็นการเสียสละ มีจิตใจสูง เป็นการ

เอื้อเพื่อแผ้วแผ่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์ เพื่ออนุเคราะห์ สงเคราะห์ เพื่อบุชาคุณหรือเพื่อสาธารณประโยชน์ (พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), 2543)

การทำบุญสังฆทานมีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและสังคมไทย มีประโยชน์และคุณค่าต่อสังคมไทยอย่างมาก เพื่อความเข้าใจและเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการทำบุญสังฆทานหรือการให้ทานที่ถูกต้อง เหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ดำรงในสังคมวัฒนธรรมได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเห็นคุณค่าการถวายสังฆทาน เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาหาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งที่ดำรงให้คงอยู่ต่อไป

ความหมายของสังฆทาน

สังฆทาน มาจากคำว่า “สังฆะ” หมายถึง หมู่แห่งภิกษุตั้งแต่ 2 รูปขึ้นไป ส่วน “ทาน” หมายถึง การให้การแบ่งปัน การแจกจ่ายวัตถุสิ่งของหรือปัจจัยสี่ด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ ดังนั้น เมื่อรวมเข้าด้วยกันเป็นคำว่า “สังฆทาน” การให้ทานที่ตั้งใจถวายแก่พระสงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์ไม่จำเพาะเจาะจงรูปใดรูปหนึ่งโดยสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนนำมาถวายนั้นจะถูกนำเข้าเป็นสิทธิของกลางแก่คณะสงฆ์ภายในวัด เพื่อให้คณะสงฆ์ได้จัดแบ่งปันแก่พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งที่ต้องการหรือให้คณะพระสงฆ์ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยเป็นการแสดงถึงความ ตั้งใจจะถวายด้วยศรัทธาอันเป็นสาธารณะ ซึ่งเจตนารมณ์ของสังฆทานเพื่อเป็นการสร้างรากฐานทางจิตใจให้กว้างขวางขึ้น จะได้ไม่ยึดมั่น ถือมั่นกับใครหรือกับของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้น การให้ทานทุกประเภทที่ไม่จำเพาะเจาะจงพระรูปใดรูปหนึ่งถือเป็นการทำสังฆทานทั้งสิ้น ซึ่งสามารถกระทำได้ทุกเทศกาลหรือทุกงานบุญ เช่น การทำบุญเลี้ยงพระในงานต่างๆ การไปทำบุญตักบาตรในวันสำคัญต่างๆ ที่วัด การใส่บาตรพระที่เดินบิณฑบาต สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9 ราชบัณฑิต, 2553)

ประเภทของสังฆทาน

ทานแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538) คือ (1) อามิสทาน หรือวัตถุทาน ได้แก่ การให้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ และ (2) ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทาน 1) อามิสทาน หรือวัตถุทาน ได้แก่ การให้วัตถุสิ่งของ มีข้าว น้ำ ยารักษาโรค และทรัพย์สินเงินทองภายนอก ทั้งสิ่งเป็นที่รักมาก เช่น อวัยวะเลือดเนื้อแขนขาดวงตาและวัตถุที่หวงแหนที่สุดคือการสละชีวิต 2) ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทาน การให้ในส่วนจิตใจ เช่น การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง การให้อภัย รวมถึงการโฆษณาประชาสัมพันธ์ชัดเจน ในกิจกรรมการบุญการกุศล ก็จัดเข้าในธรรมทานทาน 2 อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ อามิสทานช่วยค้ำจุนชีวิตให้เขามีที่พึ่งอาศัย แต่ธรรมทานช่วยให้เขารู้จัก พึ่งตนเองได้ต่อไป เมื่อให้อามิสทาน พึ่งให้ธรรมทานด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538) ตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทาน 2 อย่างนี้ ทาน 2 อย่างอะไรบ้าง คือ 1) อามิสทาน (การให้สิ่งของ) 2) ธรรมทาน (การให้ธรรม) ทาน 2 อย่างนี้แล บรรดาทาน 2 อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทาน 2 อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ อามิสทานช่วยค้ำจุนชีวิตให้เขามีที่พึ่งอาศัย แต่ธรรมทานช่วยให้เขารู้จักพึ่งตนเองได้ต่อไป เมื่อให้อามิสทาน พึ่งให้ธรรมทานด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538) ตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทาน 2 อย่างนี้ ทาน 2 อย่างอะไรบ้าง คือ 1) อามิสทาน (การให้สิ่งของ) 2) ธรรมทาน (การให้ธรรม) ทาน 2 อย่างนี้ แลบรรดาทาน 2 อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนจึงควรศึกษาให้เข้าใจ ถูกต้องในเรื่องการทำบุญในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักการทำบุญ 10 อย่าง (โดยพิสดาร) ที่เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ เพราะถ้าเข้าใจ

หลักการทำบุญ 10 อย่างนี้แล้ว ก็จะได้ทำบุญหรือสร้างความดี อย่างถูกต้อง ไม่ม่งมาย และได้ผลมากไม่เสียที่ที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์นับถือพระพุทธศาสนา (พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), 2537) อนึ่ง การทำบุญที่เรียกว่าบุญกิริยานั้นจะต้องมีวัตถุคือสิ่งเป็นที่ตั้งหรือเรื่องของการกระทำซึ่งเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ แปลว่า สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการกระทำบุญ หรือเรื่องแห่งการกระทำบุญ ซึ่งการกระทำบุญชนิดนี้ในพระพุทธศาสนามีหลักฐานแสดงไว้ 2 ชนิดคือ บุญกิริยาวัตถุมี 3 อย่าง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนี้ คือ 1) ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน 2) สีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และ 3) ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

ทำสังฆทานอย่างไรให้ได้บุญ

การถวายสังฆทานจัดเป็นการทำบุญอย่างหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุ 3 อย่าง คือ (1) ทานมัย บุญที่สำเร็จด้วยการให้ทาน (2) สีลมัย บุญที่สำเร็จด้วยการรักษาศีล และ (3) ภาวนามัย บุญที่สำเร็จด้วยการเจริญภาวนา (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การให้ทานเป็นหลักธรรมสำคัญเบื้องต้นในการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น และเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่แท้จริงของผู้กระทำนั้นๆ ในทางพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชนสามารถทำได้ง่าย

1. ลักษณะของการทำสังฆทาน

เมื่อพูดถึงสังฆทานต้องพูดถึงลักษณะของการให้ทานของสัตว์บุรุษที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ 5 ประการ คือ ให้ทานด้วยศรัทธา ให้ทานโดยเคารพ ให้ทานตามกาลอันควรให้ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ และให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กล่าวโดยละเอียด ดังนี้

1. ให้ทานด้วยศรัทธา คือ การให้ด้วยเชื่อว่าผลของการให้ทานนั้นมีประโยชน์เกื้อกูลแก่ คนอื่นผู้ให้มีความสุขและอิ่มใจเมื่อให้ทานแล้วนอกจากนี้มีความเชื่อว่าผลของการคิดดีพูดดีและทำ ดีย่อมมีผลตอบสนองแก่บุคคลผู้ทำต้องติดสอยห้อยตามผู้ทำไปเหมือนเงาตามตัว

2. ให้ทานโดยเคารพ คือ ให้ด้วยการนอบน้อมอ่อนละมุนละม่อมให้ด้วยวาจาไพเราะ อ่อนหวานและให้น้ำใจอ่อนน้อม

3. ให้ทานตามกาล คือ ให้ในกาลอันสมควรเช่นถวายผ้าอาบน้ำฝนในฤดูการเข้าพรรษา หรือเวลาออกพรรษากวายเป็นผ้าจำนำพรรษาดลอดทั้งถวายภัตตาหารเช้า เพล เป็นต้น

4. ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์คือ ให้เกื้อหนุนโอบอ้อมอารีเมตตาและให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือด้วยกรุณาท่านแสดงผลของการให้ทานตามกาลและการให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ว่าจะเป็นคน มั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก มีเครื่องใช้สอยเหลือเฟือและมีความประสงค์เต็มเปี่ยม

5. ให้ทานไม่กระทบกระทั่งตนและคนอื่น คือ ให้ตามกำลังของตนที่มีอยู่และไม่ต้อง รบกวนของคนอื่น มาให้ทาน ในการให้ทานในข้อนี้มักปรากฏท่านแสดงผลของการให้ทานว่า จะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก และมีทรัพย์ปราศจากภัย (ชัยวัฒน์ อุตพัฒนและคณะ, 2541) สังฆทาน คือทานที่ถวายแก่สงฆ์โดยไม่เจาะจงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง การจัดภัตตาหารถวายพระสงฆ์ ไม่เกี่ยวกับการถวายทานวัตถุอย่างอื่น เรียกว่า ถวายสังฆทาน มีแบบแผนมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล

2. ทานสมบัติ

รูปแบบการให้ทานที่เรียกว่า ทานสมบัติมี 3 ประการ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) คือ

1. เขตสมมติหมายถึง บุญเขตถึงพร้อม คือ ปฏิคาหก หรือผู้รับทานเป็นผู้ประพฤดี ปฏิบัติชอบ ประกอบด้วยคุณธรรม (บุคคล)

2. ไทยธรรมสมบัติไทยธรรมถึงพร้อม คือ สิ่งที่เป็นของบริสุทธ์ได้มาโดยชอบธรรม และเหมาะสมเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ (วัตถุ)

3. จิตตสมบัติเจตนาถึงพร้อม คือ ให้ความตั้งใจ คิดจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ แท้จริง มีเจตนาบริสุทธ์ทั้ง 3 กาล (ก่อนให้เจตนาดีขณะให้จิตผ่องใส ให้แล้วเบิกบานใจ)

3. เขตสมบัติ

เมื่อพูดถึงเขตสมบัตินอกจากจะหมายถึง ปฏิคาหก ผู้รับแล้ว ยังรวมถึงทายก คือ ผู้ให้ด้วย ดังนั้น ทานสมบัติข้อนี้จึงได้แก่ บุคคลนั่นเองการให้ทานนั้นแม้เจตนา (จิตตสมบัติ) จะดีวัตถุ (ไทยธรรม) จะดี แต่ถ้าเขตสมบัติ (บุคคล) ไม่ดีผลทานก็ไม่เต็มที่บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับทานจะต้องดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย คือปฏิคาหก ผู้รับ ซึ่งถือว่าสำคัญมา พระพุทธเจ้าทรงตรัสย้ำให้รู้จักเลือกปฏิคาหก คือให้เลือกทำบุญ ในพระสงฆ์ที่ปฏิบัติชอบด้วยวินัยสิกขาและตรัสเปรียบไว้ว่านาที่หญากรปลูกข้าวก็ได้ข้าวน้อยเลย สำหรับเหตุผลก็คือการทำบุญในนักบวชที่ทุศีล ก็เท่ากับให้กำลังแก่ผู้ผิดให้มีกำลังที่จะเหยียบย่ำพระศาสนาให้ล่มจมเร็วขึ้นและการให้แก่ปฏิคาหกที่ไม่สมบูรณ์เช่นนั้นย่อมเป็นการยากมากที่ทายกจะทำเจตนาให้บริสุทธ์ทั้ง 3 กาล

4. ทานวัตถุ

เมื่อพูดถึงสังฆทานในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงไทยธรรมสมบัติ หมายถึง สิ่งของที่จะให้ได้แก่ วัตถุ นั่นเองบางที่เรียกคำเต็มว่า ทานวัตถุ แปลว่า ของสำหรับทาน ท่านแสดงทานวัตถุไว้ 10 อย่าง (พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500) คือ 1) อนัน ข้าว หมายถึง อาหาร 2) ปาน น้ำดื่ม รวมทั้งเครื่องดื่มอันสมควรแก่สมณบริโศค 3) วตถิ ผ้า เช่น ผ้านุ่ง ผ้าม่าน ผ้ามัดตัว 4) ยานิ ยานพาหนะเครื่องอุปกรณ์เช่น รถ ร่องเท้าสงเคราะห์ปัจจัยค่าโดยสาร 5) มาลา ดอกไม้ 6) คันธ ของหอม หมายถึง รูป เทียนบูชาพระ 7) วิเลปน เครื่องอุปโภคหมายถึง เครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระร่างกายให้สะอาดมีสบู่ 8) เสยยา ที่นอน เช่น เสื่อ หมอน มุ้ง 9) วสถิ ที่อยู่อาศัยหรือที่พัก เครื่องรับรอง ศาลา ม้านั่ง เสนาสนะ และ 10) ปทีเปยย เครื่องตามประทีป มีเทียนจุดใช้แทนตะเกียงน้ำมันโคมไฟและไฟฟ้า

5. การถวายสังฆทาน

ต้องบอกเจตนาของตนเอง คือ คำถวายสังฆทาน ได้แก่คำพูดที่ทายกกล่าวบอกเจตนาของตนเอง ก่อนที่จะถวายสิ่งของแก่ภิกษุหรือภิกษุณีในพระพุทธศาสนา มีขั้นตอน ดังนี้

1) เป็นคำพูดที่บอกเจตนาของผู้ถวายว่ายินดีจะถวายสิ่งของแก่ภิกษุสงฆ์หรือ ภิกษุณีสงฆ์ หรือถวายแก่สงฆ์ทั้งสองฝ่าย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) เป็นคำพูดที่ระบุผู้รับเป็นภิกษุสงฆ์ทั้งวัด ภิกษุบางพวกบางกลุ่มในวัด หรือเฉพาะภิกษุบางรูปก็ได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

3) เป็นคำพูดที่ระบุวัตถุไทยธรรม หรือไม่ระบุก็ได้ กล่าวคือ เมื่อมีวัตถุตั้งอยู่ตรงหน้าแล้วทายกกล่าวมอบถวายต่อหน้าผู้รับก็เป็นอันเสร็จพิธี เช่น ถวายผ้ากฐินจีวร วางอยู่ตรงหน้าพระสงฆ์ ทายกกล่าวคำว่า “สงฆสส” (พวกข้าพเจ้าขอน้อมถวายผ้ากฐินจีวร) แก่พระสงฆ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นอันสำเร็จการถวายทานแล้ว กฐินจีวรนั้นก็ตกเป็นของสงฆ์ทันที

6. องค์ประกอบของเครื่องสังฆทาน

เครื่องสังฆทาน ประกอบด้วยทานวัตถุ 10 ประการ (สุริสา แก้วสมชาติ, 2564) ดังนี้ คือ 1) ภัตตาหาร อาหารคาว-หวานต่างๆ 2) น้ำรวมทั้งเครื่องดื่มอันควรแก่สมณบริโศค(ชากาแฟน้ำผลไม้) 3) ผ้า เครื่องนุ่งห่ม 4)

ยานพาหนะ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการเดินทาง รวมถึงปัจจัยค่าโดยสาร 5) กล้วยและดอกไม้เครื่องบูชาชนิดต่างๆ 6) ของหอมหรือธูปเทียนบูชาพระ 7) เครื่องอุปโภคบริโภคหรือเครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระร่างกายเช่น สบู่เป็นต้น 8) ที่นอนอันควรแก่สมณะ 9) ที่อยู่อาศัยหรือกุฏิเสนาสนะ และเครื่องสำหรับเสนาสนะ เช่น เติ่งตุ้ โต๊ะเก้าอี้เป็นต้น และ 10) เครื่องส่องสว่าง เช่น ตะเกียง หลอดไฟฟ้า ไฟฉาย เป็นต้น

7. การถวายสังฆทาน

เมื่อพูดถึงสังฆทาน คนทั่วไปจะนึกถึงถังสี่เหลี่องที่มีข้าวของหลายอย่างบรรจุไว้ภายในแต่ “สังฆทาน” ที่แท้จริงมีความหมายกว้างกว่าแค่ถังสี่เหลี่องใบเดียว อย่างที่บอก สังฆะ หมายถึง ความเป็นสาธารณะ ทาน คือการให้ หรือ การสละ ดังนั้นสังฆทานจึงแปลว่า การให้เพื่อประโยชน์สาธารณะ ในที่นี้หมายถึง การถวายสิ่งของจำเป็นสำหรับพระสงฆ์ เพื่อเป็นกำลังให้ท่านทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาสืบไป การถวายสังฆทานแต่พระสงฆ์ไม่จำกัดว่าจะต้องให้เฉพาะรูปใดรูปหนึ่ง พระสงฆ์หนึ่งรูปถือเป็นตัวแทนจากคณะสงฆ์ สิ่งของที่ถวายจึงถือเป็นของกองกลาง ซึ่งพระสงฆ์ แม่ชี หรือผู้ปฏิบัติธรรมสามารถนำไปใช้ได้ โดยของที่สามารณนำไปถวายเป็นสังฆทานได้ ได้แก่ ปัจจัยต่างๆ อาทิ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค (ยกเว้นที่อยู่อาศัย) รวมถึงเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ซึ่งพระสงฆ์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง (ธนากรกรุงเทพ, 2563)

8. ขั้นตอนเตรียมการ

การถวายสังฆทานจะต้องเตรียมการ ดังนี้ 1) จัดเตรียมทานวัตถุที่ต้องการถวายให้เรียบร้อย ตามศรัทธาและทันเวลาถวาย 2) จัดเตรียมดอกไม้ธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย 3) แจ้งความประสงค์ที่จะถวายทานนั้นให้แก่พระสงฆ์ทราบ 4) เตรียมนิมนต์พระสงฆ์ที่จะรับสังฆทาน 5) จัดเตรียมสถานที่ หรือนัดหมายสถานที่ที่จะถวายทานนั้นให้แก่พระสงฆ์ทราบ (กรมการศาสนา กระทรวง วัฒนธรรม, 2563)

9. แนวทางการปฏิบัติ

9.1 การเตรียมการ

- นิมนต์พระสงฆ์ไม่จำกัดจำนวน แล้วแต่ศรัทธา
- โต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องตั้งครบชุด
- อาสนะพระสงฆ์
- เครื่องสังฆทาน ประกอบด้วยอาหารคาวหวานและของใช้อื่นๆ ตามสมควร พร้อมดอกไม้ธูปเทียน (ควรถวายก่อนเวลาเที่ยง)

9.2 การปฏิบัติ (ลำดับพิธี)

- เจ้าภาพผู้ถวายจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้วกราบ ๓ ครั้ง
- พิธีกรอาราธนาศีล
- พระสงฆ์ให้ศีล
- เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีรับศีล
- พิธีกรนำกล่าวถวายสังฆทาน
- เจ้าภาพถวายเครื่องสังฆทานแด่พระสงฆ์
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- เจ้าภาพกรวดน้ำ-รับพร
- เจ้าภาพกราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง เป็นเสร็จพิธี

คำถวายสังฆทาน (แบบสามัญชนทั่วไป)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

อิมานิ, มะยัง ภันเต, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสงฆ์สสสะ, โธณะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสงฆ์, อิมานิ, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ภัตตาทหาร, กับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ภัตตาทหาร, กับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญ.

คำถวายสังฆทาน (แบบอุทิศเจาะจง)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

อิมานิ, มะยัง ภันเต, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสงฆ์สสสะ, โธณะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสงฆ์, อิมานิ, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจะ, มาตาปิตุอาทีนัญเจะ, ญาคะกานัง, กาละกะกานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, มะตะกะภัตตาทหาร, กับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, มะตะกะภัตตาทหาร, กับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย, แก่ญาติทั้งหลาย, มีมารดาบิดาเป็นต้น, ที่ทำกาละล่วงลับไปแล้วด้วย, ตลอดกาลนานเทอญ (กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารบก, ม.ป.ป.)

คุณค่าและความสำคัญของสังฆทาน

การทำสังฆทานเป็นคุณค่าแห่งการทำความดีด้วยการให้ทาน อันหมายถึง การให้ การสละ หรือ การเผื่อแผ่แบ่งปัน ไม่ว่าจะเป็นการให้วัตถุสิ่งของ เรียกว่า วัตถุทาน หรือ อามิสทาน เงินทอง ข้าวของ เครื่องใช้ หรือสิ่งอื่นใด และไม่ว่าจะให้แก่ใครก็ถือเป็นบุญทั้งสิ้น การให้ความรู้ เรียกว่า วิทยาทาน หรือ ธรรมทาน ถือว่าเป็นการช่วยเหลือให้เขามีปัญญา สามารถแก้ไขปัญหาคำเนินชีวิตต่อไปได้ ถ้าหากมีผู้ เผลอทำผิดบกพร่องไปบ้างแล้วเรายกโทษให้ เรียกว่า อภัยทาน เปิดโอกาสให้ผู้ทำผิดได้ปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องที่เผลอทำผิดหรือพลาดไป ได้เริ่มต้นใหม่การให้ทานเป็นการลดความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ถี่เหนียว และความคับแคบในจิตใจให้น้อยลง ทำให้เราไม่ยึดติดในวัตถุสิ่งของ อีกทั้งสิ่งที่เรา บริจาคหรือให้ทานแก่ผู้อื่นก็จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อน และเป็นประโยชน์ต่อผู้รับและสังคมโดย ส่วนรวมการให้ทานนี้อยู่ที่ไหนๆ ก็ทำได้ และไม่จำเป็นต้องเป็นเงิน เช่นการแบ่งของกินให้กับเพื่อนที่ทำงาน หรือขอทาน เป็นต้น การทำบุญทางพุทธศาสนาก็ไม่ได้มีเพียงการให้เงินให้ ทอง หรือให้ทานทำบุญกับพระและวัดเท่านั้น "บุญ" หมายถึงการกระทำความดี มาจากภาษาบาลีว่า "บุญญะ" แปลว่า เครื่องชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ดังนั้น บุญจึงเป็นเสมือนเครื่องกำจัดสิ่งเศร้าหมองที่เราเรียกกันว่า "กิเลส" ให้ออกไปจากใจบุญจะช่วยให้เราลด ละ เลิกความโลภความเห็นแก่ตัว ความมีจิตใจคับแคบ อันเป็นสาเหตุให้เกิดความทุกข์ และช่วยให้ใจเป็นอิสระ พร้อมจะก้าวไปสู่การทำคุณงามความดีในขั้นต่อไป เป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ทำให้เกิดความอิ่มเอิบใจ มีความสุข และเป็นความสุขที่สงบและยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้ผู้ปฏิบัติ เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม นำเคารพยกย่อง เพราะถือว่าเป็น "คนดี"

การให้สังฆทานในพระพุทธศาสนานั้น ถือเป็นหน้าที่ของอุบาสกและอุบาสิกาโดย ตรงที่จะต้องให้การอุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสงฆ์ด้วยปัจจัยสี่ คำว่า "ทาน" ในความหมายโดยทั่วไป หมายถึง การให้ ได้แก่ การเสียสละแบ่งปันสิ่งของต่างๆ ของตน การบริจาคโดยไม่คิดเอากลับคืนมา รวมไปถึงการให้อภัยด้วย หรือให้ความรู้ซึ่งเป็นวิทยาทานทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการให้แก่ชนทุกชั้น ไม่ว่าจะเป็น

เพื่อบูชาคุณ เพื่อตอบแทนอุปการะ หรือเพื่อการสงเคราะห์ ก็เรียก ทาน (นฤชิต จุสสะปาโล, 2543) การให้ทาน นอกจากจะมีความสำคัญต่อบุคคลและพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมี ความสำคัญต่อสังคมโดยรวมด้วย เพราะคนเราอยู่คนเดียวลำพังในสังคมไม่ได้ จำต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การให้ทานจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และเป็นหลักธรรมประการแรกในหลักคำสอนอื่นๆ หลายประการ ทั้งนี้เพื่อการขัดเกลาและบรรเทาความตระหนี่ ความยึดติดในวัตถุสิ่งของ อันเป็นกิเลสอย่างหนาแน่นให้เบาบางก่อนจะปฏิบัติธรรมในระดับที่สูงขึ้นไป

สรุป

การทำบุญสังฆทานจัดเป็นค่านิยมในจิตใจของชาวพุทธ การถวายสังฆทานเป็นค่านิยมทางศาสนาของชาวพุทธ ที่ให้ผลดีต่อสภาพจิตใจและสภาพแวดล้อม ทำให้ชีวิตมีความสุข และมีแรงขับเคลื่อนต่อไปในอนาคตอย่างมีความหวัง ทำให้จิตใจผ่องใส อารมณ์ดีซึ่งจะส่งผลกระทบดีๆ ไปยังคนรอบข้างใกล้ชิดและอาจแผ่ขยายออกไปได้เรื่อยๆ ความเชื่อที่สอนให้สร้างบุญด้วยการทำทานนี้เมื่อทำแล้วจะก่อให้เกิดความปิติสุขขึ้นในใจ ความปิติที่เกิดขึ้นนี้เราสามารถบอกได้ว่าบุญเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งจับต้องได้ด้วยสติ ในความรู้สึกได้ทันทีที่กระทำในทางกลับกันบุญอาจไม่ได้สร้างผลลัพธ์ที่ดีให้กับผู้กระทำถ้าหากผู้ให้ยังมีความเข้าใจ ที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการทำบุญมากพอก็เป็นได้ประโยชน์ที่ได้จากการถวายสังฆทานจึงเกิดทั้งทางตรงและทางอ้อม บังเกิดประโยชน์ทางตรงจากการที่พระสงฆ์นำของจากการถวายไปใช้ประโยชน์ทางอ้อมคือความสบายใจเบิกบานใจของผู้ถวาย ทั้งนี้การทำบุญที่ดีควรทำตามกำลังที่เรามีเมื่อทำไปแล้วตัวเองต้องไม่เดือดร้อน ไม่เบียดเบียนตนเอง ทำายที่สุดจะเห็นได้ว่าประโยชน์ของการถวายสังฆทานแด่พระสงฆ์แท้จริงคือการทะนุบำรุงศาสนาที่เป็นเครื่องจรรโลงจิตใจ สืบต่อและเผยแผ่ธรรมะหรือคำสอนที่สอนให้เราชาวพุทธศาสนิกชนอยู่ในศีลในธรรม ไม่กระทำความผิดต่อตนเองและผู้อื่น

เอกสารอ้างอิง

- กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารบก. (ม.ป.ป.). พิธีถวายสังฆทาน. เรียกใช้เมื่อ 17 มกราคม 2567 จาก <https://www.thaichaplain.com/CONTENT365.html>
- ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ และคณะ. (2541). หลักการดำรงชีวิตในสังคม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย รามคำแหง. หนาครกรุงเทพมหานคร. (2563). ความหมายของการทำบุญและถวายสังฆทาน. เรียกใช้เมื่อ 17 มกราคม 2567 จาก <https://www.bangkokbanksme.com/en/meaning-of-sangkhathan>
- นฤชิต จุสสะปาโล. (2543). การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องทานในพระพุทธศาสนากับเศาะดะเกาะฮ์ในศาสนาอิสลาม : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวพุทธและชาวมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9 ราชบัณฑิต). (2553). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด. พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2537). กฎแห่งกรรม, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9 ราชบัณฑิต). (2553). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2500). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุริสา แก้วสมชาติ. (2564). วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของประเพณีมหาสังฆทาน เพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข: กรณีศึกษาตำบลสวาย อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.